

LA SHOAH

Als camps de concentració nazi durant la II Guerra Mundial van morir un nombre indeterminat de jueus, però que es calcula entre els cinc i sis milions de persones. Això significa que van ser assassinats 2/3 dels jueus que vivien a Europa i 1/3 del nombre total de jueus. Van morir única i exclusivament per una sola raó: la seva pertinença a la comunitat jueva, amb independència que fossin o no practicants o que tinguessin unes o altres idees polítiques. L'extermini dels jueus, fou planificat i organitzat tecnològicament.

L'extermini dels jueus sota el nazisme és un crim incomparable amb altres formes de genocidi o de brutalitat. Al món hi ha hagut molts pobles que han estat destruïts per guerres o invasions i també molts pobles han vist prohibida la seva llengua i la seva cultura. Entre els exterminis més brutals de la història hi ha el dels indis americans pels 'conquistadores' espanyols, el dels armenis pels turcs i, encara recentment, els dels tutsis per part dels hutus a Ruanda. Sota el franquisme a Espanya es restringí l'ús públic de la llengua catalana, que no va ser matèria escolar fins 1975; fins 1976 va estar prohibit publicar diaris en català, però no es va exterminar de manera sistemàtica tot un poble, tot i que es va practicar un clar genocidi cultural. El genocidi dels jueus té, però, un caràcter diferent: no responia a raons econòmiques, polítiques o socials, sinó a una determinada concepció de l'home, basada en el racisme més brutal que considera els jueus simplement com a 'no-humans'.

La Shoah és un «crim contra la humanitat» perquè específicament nega la humanitat d'un grup d'humans. Els jueus no moriren per ser de drets o d'esquerres, rics o pobres, etc; sinó per haver nascut jueus –un fet que òbviament els no podien canviar. Franco malgrat la seva brutalitat no es va proposar exterminar tots els catalans (hi hagueren catalans franquistes); Hitler, en canvi, (especialment després de la conferència de Wannsee, del 20 de gener de 1942), es va proposar l'extermini metòdic dels jueus, o en les seves paraules la «solució final». Per això, l'Holocaust és qualitativament diferent a d'altres exterminis, tot i que, òbviament, els jueus no són les úniques víctimes de la història.

«Shoah» en hebreu significa 'catàstrofe' i és el mot que s'utilitza per descriure l'extermini massiu dels jueus. En l'àmbit del judaisme ortodox s'usa també una altra paraula més complicada de definir: «hurban», que designa una catàstrofe volguda o permesa per Déu; un disseny diví brutal i incomprensible per a l'home. Per això molts jueus ortodoxos creuen que la persecució nazi hauria estat la darrera prova que Déu hauria posat al seu poble i que l'existència de l'estat d'Israel expressa simbòlicament (més enllà del seu significat polític) que Déu ha perdonat el seu poble permetent-li el retorn a la terra promesa.

El partit nazi estava convençut de la responsabilitat dels jueus en la derrota d'Alemanya durant la 1ª Guerra Mundial i des de 1920 va propugnar l'expulsió de tots els jueus i la pèrdua de la ciutadania. Cal recordar, a més, que durant els anys de la dècada de 1920 Alemanya visqué sota les conseqüències del Tractat de Versalles que significaven hiperinflació, desmantellament industrial i misèria. Va ser fàcil trobar un boc expiatori de la situació. En aquestes condicions donar la culpa de la situació a la gran banca, en la qual hi havia un gran nombre de propietaris jueus, resultava extremadament popular.

En la barbàrie de la «Shoah» es donen quatre factors simultàniament:

- 1.-** Assassinat sistemàtic de tota una població (condemnada d'antuvi i sense cap judici previ).

- 2.- Planificació burocràtica de l'extermini des de l'Estat.
- 3.- Us de les tècniques industrials per a l'assassinat en massa (forns crematoris, etc.).
- 4.- Deshumanització de les víctimes.

LA HISTÒRIA I LA SHOAH

L'antisemitisme és un drama que té arrels molt antigues en la cultura europea. Ja l'any 1215 el concili de Laterà va prohibir als jueus l'accés a determinades professions i els va obligar a vestir d'una manera diferent. Era habitual anomenar-los «poble deïcida» i durant molts segles els nens d'arreu d'Europa sortien al carrer amb carraques per Setmana Santa per 'matar jueus'.

Però amb l'arribada dels nazis al poder l'antisemitisme esdevingué ideologia oficial de tot un Estat (per cert, el que tenia més premis Nobel de tot el món en aquell moment!). El Reichstag va donar plens poders a Hitler el 23 de març de 1933 i pocs dies més tard (el 7 d'abril) una de les primeres coses que feu el seu govern fou cessar fulminantment tots els funcionaris jueus de l'administració pública i convidar els jueus a marxar d'Alemanya. Dos anys més tard, les lleis de Nuremberg (setembre de 1935) treien la nacionalitat alemanya a tots els jueus, es dissolien per llei tots els matrimonis entre jueus i alemanys i es prohibia tota relació sexual entre jueus i alemanys. A partir de 1938 amb l'«Anschluss» (la unió entre Alemanya i Àustria – recordi's que Hitler era austríac), Adolf Eichmann organitza l'expulsió dels jueus d'Àustria. El «decret Globke» obliga que tots els jueus portin obligatòriament els noms d'Israel i Sara. A finals d'aquell mateix any, l'assassinat a París de l'ambaixador alemany von Rath per un jueu polonès provoca, com a resposta la «nit dels vidres trencats»: 200 sinagogues són saquejades, milers de comerços jueus són destruïts i milers de jueus són internats a Dachau. Tot això entre la indiferència de la població, majoritàriament partidària de les lleis racials de Nuremberg.

Amb la guerra tots els jueus foren tancats a camps de concentració i/o d'extermini. Des de 1942, la tasca d'exterminar els jueus es concentra en sis camps. És el que s'anomenà «Endlösung» o 'solució final'. El camp polonès d'Auschwitz-Birkenau, per exemple, no era un camp de concentració sinó d'extermini: qui hi entrava sabia que no en sortiria viu. Convé recordar, però, que no només a Alemanya hi havia lleis racials antisemites. A França, Itàlia i Polònia també se'n feren – i de fet, la majoria de camps d'extermini estaven situats a Polònia.

Encara avui hi ha molts debats oberts sobre el tema de la «Shoah»: ¿per què els jueus que ja començaven a viure a Palestina no van fer més per impedir-la?, ¿per què els nord-americans i els anglesos no van bombardejar les vies dels trens que portaven la gent a morir als camps?, ¿quin va ser exactament el paper de l'església catòlica i del papa d'aleshores, Pius XII? Però tots aquests debats, molt vius entre els historiadors, no poden ocultar la brutalitat dels fets.

La Shoah ha tingut també un gran nombre de conseqüències posteriors, entre les quals hi ha també una reflexió sobre la culpabilitat del cristianisme en l'aparició i el foment de l'antisemitisme. Com digué el teòleg Jean-Baptiste Metz «després d'Auschwitz tot cristià ha de transformar profundament la seva fe». Per altra banda, el món jueu reaccionà afegint el manament 614 als 613 «mitzvot» anteriors. El nou manament diu simplement: «els jueus han de sobreviure». En nom d'aquesta supervivència val qualsevol cosa i Auschwitz ha de ser constantment rememorat.

El rabí i filòsof Emil Ludwig Fackenheim (1916-2003), autor material d'aquest manament, ha pogut escriure que el 'no' a Auschwitz representa el 'sí' a l'estat

d'Israel, en la mesura que «Israel és col·lectivament el que cada supervivent representa a títol personal» [‘Pensar després d’Auschwitz; afirmacions jueves i reflexions filosòfiques’]. L’Holocaust hauria tingut també una conseqüència significativa: «la desesperada determinació dels supervivents» ha fet possible la recuperació de l’estat d’Israel.

Però, a més, la rememoració de la Shoah dona una guia per tal que tots els jueus d’arreu actuïn d’ara endavant. Es tracta de «no permetre la victòria pòstuma de Hitler» tornant qualsevol agressió, com un nou imperatiu. De fet, una justificació tradicional per a defensar l’existència de l’estat d’Israel és la d’evitar un «segon holocaust». Però en el sionisme «no permetre la victòria pòstuma de Hitler» s’ha entès de maneres molt estranyes: també seria ‘victòria pòstuma’ el matrimoni mixtes de jueus amb no-jueus (perquè destrueix el futur del poble jueu, assimilant-lo als gentils) i, òbviament, les conseqüències brutals que aquesta tesi ha implicat posteriorment en el conflicte palestí no escapen a ningú... Paradoxalment, «no permetre la victòria pòstuma de Hitler» és una manera de lligar-lo per sempre a la identitat jueva i fer-li així un immerescut homenatge, en la mesura que el converteix en un referent insuperable i en un etern espantall.